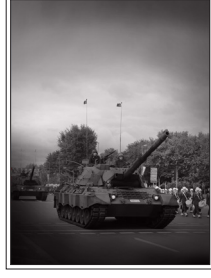

TSK'NIN 15 TEMMUZ'A YOLCULUĞU VE SONRASINDA MUHAREBE ETKİNLİĞİ

MURAT YEŞİLTAŞ, MURAT ASLAN

TSK'NIN 15 TEMMUZ'A YOLCULUĞU VE SONRASINDA MUHAREBE ETKİNLİĞİ

MURAT YEŞİLTAŞ, MURAT ASLAN

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
FETÖ'NÜN TAHRİBATI	8
15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SONRASI AK PARTİ HÜKÜMETİNİN DÜZENLEMELERİ VE TSK'YA ETKİLERİ	13
SONUÇ: MUHAREBE HAZIRLIĞI VE ETKİNLİĞİ İSTİKAMETİNDE ATILABİLECEK ADIMLAR	18

YAZARLAR HAKKINDA

Murat Yeşiltaş

2012 yılında Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecesini almıştır. 2008-2009 yıllarında Lancaster Üniversitesi Avrupa Çalışmaları ve Uluslararası Politika bölümlerinde misafir araştırmacı, 2010-2011 yıllarında ise Virginia Teknik Üniversitesi Hükümet ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde doktora tezi üzerine çalışmalar yürütmüştür. SETA Güvenlik Çalışmaları Direktörlüğü'nün yanı sıra Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde doçent olarak çalışmakta olup uluslararası güvenlik, terörizm, güvenlik sosyolojisi, devlet dışı silahlı aktörler, Ortadoğu güvenliği ve Kürt meselesi gibi konular üzerinde çalışmaktadır. Yeşiltaş'ın son kitapları arasında *Jeopolitik Zihniyet ve Türkiye'de Ordu* (Kadim, 2016) ve *Non-state Military Actors in the Middle East: Ideology, Geopolitics and Strategy* (Palgrave, 2017) yer almaktadır.

Murat Aslan

2017 yılında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktorasını tamamlamıştır. 26 yıllık askeri deneyiminin yanında uluslararası ilişkiler alanında akademik araştırmalarda bulunan Aslan, uluslararası güvenlik, istihbarat, propaganda, güvenlik politikaları ve terörizm konularında çalışmaktadır.

ÖZET

Türkiye, Cumhuriyet tarihinde ilk defa Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) kadrolarında yeşeren ve Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) adlı bir yapıda kendini bulan, örtülü ve dini karakterde bir yapının darbe girişimini tecrübe etmiştir. Söz konusu darbe girişimi öncesinde Fetullah Gülen'in ütopyik öğretilerini tesis etmek hedefi olan bir sivil-asker grup TSK'yı kısmen içeriden ele geçirmiştir. FETÖ'nün TSK'ya sızması, 15 Temmuz ve hükümetin darbe girişimi sonrasında almak durumunda kaldığı tedbirler, Ortadoğu'da yaşanan kriz ortamında ordunun muharebe etkinliğini derinden etkilemiştir.

Bu çalışma TSK'nın merkezinde yer aldığı sorun sahalarının kapsamını ve hal tarzlarını inceleyecek, 15 Temmuz sonrası Türkiye'sinde sivil-asker ilişkilerinin dönüşümü ve harbe hazırlık durumu kapsamında muharebe etkinliğini ele alacaktır. Çalışmanın ana konusunu "FETÖ, TSK'nın muharebe etkinliğini ne kadar etkiledi?" ve "AK Parti hükümetinin son bir yıl içinde aldığı tedbirler TSK'nın muharebe etkinliğine nasıl yansdı?" soruları teşkil etmektedir. Bu maksatla TSK'nın 15 Temmuz sonrası süreçte yaşadığı dönüşümü de dikkate alınarak "komuta kontrol", "personel", "askeri istihbarat" ve "harekat" ile sınırlanan dört temel askeri fonksiyon üzerinde durulacaktır.

**Bu çalışma
15 Temmuz
sonrası
Türkiye'de
sivil-asker
ilişkilerinin
dönüşümü ve
TSK'nın harbe
hazırlık durumu
kapsamında
muharebe
etkinliği ele
almaktadır.**

GİRİŞ

Türkiye, cumhuriyet tarihinde ilk defa TSK kadrolarında yeşeren ve FETÖ şeklinde kendini bulan, örtülü ve dini karakterde bir yapının darbe girişimini tecrübe etmiştir. Diğer bir deyişle darbe girişimi TSK'nın hiyerarşik yapısı dahilinde olmamış, beyni yıkanmış ve dışarıdan kontrol edilen FETÖ hücrelerinin harekete geçirilmesi sonucu gerçekleştirilmiştir. Belirgin husus TSK'ya sızdırılmış olan söz konusu FETÖ hücrelerinin varlığının bilinmesine rağmen tam olarak kim oldukları ve ağ yapıları hakkında pek az şeyin tespit edilmiş olmasıdır. Darbe girişimi göstermiştir ki Fetullah Gülen'in ütöpik öğretilerini tesis etmek hedefi olan bir sivil/asker grup TSK'yı kısmen içeriden ele geçirmiştir. FETÖ'nün TSK'ya sızması, 15 Temmuz darbe girişimi ve hükümetin sonrasında aldığı tedbirler Ortadoğu'da yaşanan kriz ortamında TSK'nın muharebe etkinliğini derinden etkilemiştir. Analiz son gelişmeler akabinde TSK'nın karşılaştığı sorunları tartışacak ve 15 Temmuz sonrası Türkiye'de sivil-asker ilişkilerinin dönüşümü ve ordunun harbe hazırlığı konularını inceleyecektir.

TSK muharebe etkinliğini güçlendirmek için halen bir geçiş dönemi tecrübe etmektedir. Bu bağlamda TSK'nın bir kısım fonksiyonları FETÖ'nün sızma girişimi ve faaliyetleri ile hükümetin 15 Temmuz darbe girişimi sonrası aldığı tedbirler kapsamında analiz edilecektir. Bu nedenle çalışmanın ana konusunu “FETÖ, TSK'nın muharebe etkinliğini ne kadar etkiledi?” ve “AK Parti hükümetinin son bir yıl içinde aldığı tedbirler TSK'nın muharebe etkinliğine nasıl bir etki yaptı?” sorularına verilecek cevaplar teşkil etmektedir. Bu maksatla TSK'nın 15 Temmuz sonrası süreçteki dönüşümü de dikkate alınarak “komuta kontrol”, “personel”, “askeri istihbarat” ve “harekat” ile sınırlanan dört temel askeri fonksiyon üzerinde durulacaktır.

FETÖ'NÜN TAHRİBATI

“Gülen” projesi Türkiye için ne yeni ne de bir sürprizdir. FETÖ TSK'ya 1980'li yılların başında, maddi sıkıntısı olan dini/ideolojik eğitime tabi tuttuğu öğrencileri kendi okul ve dershanelerinde askeri okul sınavlarına hazırlayarak sızmaya başlamıştır.¹ TSK cumhuriyet değerlerine bağlı bir nesil yetiştirmeye ve sivil liselerden öğrenci almayı azaltmaya yönelik dördüncü askeri liseyi (Maltepe Askeri Lisesi) açınca bu okullar söz konusu girişimlerin öncelikli hedefi olmuştur. FETÖ'den ziyade “Nur Cemaati” ya da “hizmet hareketi” olarak ön planda olduğu dönemde, örgüte ait okul ve dershanelerde askeri okul ve polis kolejine girmeleri için bilinçli olarak yüzlerce öğrenci askeri lise ve harp okullarına yerleştirilmişlerdir. Kendilerini saklamayı başaran öğrenciler ise askeri okullardan mezun olmuş ve FETÖ mensubu akıl hocalarının rehberliği altında TSK kadrolarında aktif görevler üst-

1. “Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ/PYD) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyon Raporu”, Türkiye Büyük Millet Meclisi, (Ocak 2017); “İşte FETÖ İlgili MİT Raporunun Tamamı”, *Hürriyet*, 26 Mayıs 2017.

lenmişlerdir. Kritik kadroları işgal ettikçe TSK'nın tüm yapısını şekillendirebilecek bir kabiliyete kavuşan “öğrenci” askeri personel ağı zamanla FETÖ imamlarının sıkı kontrolü altına girmiştir. Hücre yapılanmasının gereği olarak diğer hücrelerden de habersiz tutulan TSK personeli marifetiyle geri planda kalan FETÖ, karar makamlarını yönlendirebilecek personel işleri, istihbarata karşı koyma ve kritik karargah görevlerini ele geçirmiştir.² Söz konusu yapılanma sivil yöneticiler tarafından idare edilen hücrelerin fonksiyonel ağ şeklinde örgütlenmesinin kusursuz örneğidir.

FETÖ, TSK'nın geleneklerini ayrıntılı olarak analiz etmiş ve bunları bir zafiyet alanı haline dönüştürmüştür. Önemli ve ayrıcalıklı “kurmay subay” sistemi 2000'li yıllardan sonra TSK'nın komuta ve kontrolünü ele geçirmek adına FETÖ'nün asli hedefi olmuştur. Harp akademilerinin ele geçirilmesini müteakip “diğer” subaylar ve potansiyel komutanların kumpas yoluyla baskı altına alınması sağlanmış ve FETÖ imamları TSK'nın kritik merkezlerini ele geçirmiştir. FETÖ'ye bağlı emniyet, ordu ve yargı mensupları 2008 yılından sonra Ergenekon, Balyoz ve casusluk davalarıyla potansiyel tehdit olarak görüldükleri TSK'nın diğer unsurlarını tasfiye etmek istemiştir. Böylece 15 Temmuz darbe girişimini başlatan askerler devletin asli ve kurucu değerlerini yok etmek üzere sistematik bir şekilde TSK'nın kritik kadrolarına yerleştirilmiştir.

FETÖ'nün genel stratejisi TSK personeli üzerinde bir kontrol mekanizması yaratmak, onları yabancı istihbarat servislerinin iş birliği ve etkisi altındaki örgüt ajandasına göre yönetmek olmuştur. Söz konusu müdahaleler TSK'nın yap-

ması gereken hamlelerini önlemek ve FETÖ'nün stratejilerinin gerektirdiği çıkarları gözetmek için gerçekleştirilmiştir. Örneğin subay terfileri ve atamalarıyla terörle mücadele gibi kritik meseleler FETÖ üyeleri lehine, örgütün müteakip hamlelerine göre ayarlanmıştır. Sistemi bu denli kontrol altında tutan FETÖ, TSK'ya da devletin diğer kurumlarına benzer bir biçimde sızmayı başarmıştır. Aşağıda inceleneceği gibi FETÖ'nün nüfuzu TSK üzerinde muazzam derecede yıkıcı ve tahrip edici olmuştur.

Komuta Kontrol

TSK gayet hiyerarşik bir komuta sistemine sahiptir. Bu husus kimi zaman bir faaliyetin başlatılmasında gerekli olan inisiyatifin eksikliğine yönelik eleştiri sebebi olabilir. Tüm seviyedeki komutanlar kendi birliklerini kontrol edebilecek, hareket ortamındaki değişikliklerin tespitini yapabilecek ve sonradan oluşan gelişmelere uyum gösterebilecek bir komuta sistemi kurar. Bu çerçevede karargah ve hareket merkezleri komutanların faaliyetler üzerindeki etkisini hissettirecek araçlardır. Birlikler doğrudan komutandan emir alsa da karargah ve hareket merkezleri ast komutanlarla “komutan namına” ve “komutanın emri” ile daima koordine içinde olurlar. Komuta kontrol faaliyetlerini gözetken kritik karargah personeli de harp akademisi mezunu olan birliğin kurmay başkanı ve hareket şube müdürüdür. Bu nedenle komuta sisteminin kritik kadroları diğer subaylar üzerinde hegemonya kurarak günlük faaliyetleri ve hareketi şekillendirebilen kurmay subaylarınca deruhte edilmektedir. Gelenekselleşmiş uygulamalar kapsamında seçkin tabur ve (hava/deniz) filolarının komutanlığı, geleceğin lider kadrosunu hazırlamak için hareket planlama ve icrası alanında “daha iyi” eğitim almış harp akademisi mezunlarına verilmektedir. Dikkate değer sayıda alay ve eşiti birliğin komutanlığı da general rütbesine aday olabilmeleri için kurmay subaylara tevdi edilmektedir. Diğer bir deyişle tuğgeneral olmak için tabur ve alay komutanlığı

2. FETÖ'nün TSK'ya sızmasına dair daha tarihsel ve detaylı bilgi almak için şu kaynaklara bakılabilir: Ahmet Zeki Üçok, *Tek Başına*, (Doğan Kitap, İstanbul: 2016); Çetin Acar, *FETÖ'nün TSK Yapılanması*, (Truva Yayınları, İstanbul: 2017); Yavuz Selim Demirağ, *İmamların Öcü: Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Cemaat Yapılanması*, 11. Baskı, (Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul: 2015); Mustafa Önsel, *Ağacın Kurdu, TSK'de Şakirtlerin İşgali mi? Fetullah'ın Askerleri*, 28. Baskı, (Alibi Yayıncılık, Ankara: 2016); Selahattin Günday, “FETÖ TSK'yi Nasıl Ele Geçirdi?”, *Aljazeera Türk*, 6 Mart 2017.

yapılması gerekmektedir. Bu nedenle FETÖ 2000’li yıllardan sonra harp akademileri ve kurmay subay kadrolarını öncelik olarak seçmiştir.³

Bahse konu önemi ve tüm TSK’yı şekillendirme fırsatı sunması nedeniyle FETÖ kurmay subay sistemini ele geçirmiştir. TSK’nın yüksek kademelerindeki karar mekanizmalarını da yönlendiren FETÖ Genelkurmay ve ona bağlı kuvvet komutanlıklarının karargahlarında ele geçirdiği kritik kadrolar ile personel, hareket, lojistik ve genel plan prensiplere yönelik faaliyetlerini kendi çıkarları doğrultusunda ve büyük olasılıkla da yabancı aktörlerin önceliklerine göre yürütmüştür. Öte yandan 2000’li yılların başlarında harp akademilerine giren kurmay subayların birlik idaresindeki başarısı tartışmalıdır. Yetenekli subaylar örgüt eliyle harp akademileri sınavının dışına itilmiştir. Bu nedenle TSK’nın komuta kademesi tedrici olarak niteliksiz kurmay subaylarca FETÖ’nün güç ve ağırlığını geliştirmek saikiyle işgal edilmiştir.

Komuta sisteminin FETÖ tarafından istismar edilebilecek iki zayıf noktası bulunmaktadır: İlk olarak komutanlar kurmay subaylarla direkt muhatap olmaktadır. Dolayısıyla komutanlar FETÖ ideolojisiyle yetişmiş subayların bilgilendirme ve yönlendirmesine açık hale gelmektedir. Örnek olarak kısıtlı tazminat karşılığında albayların tasfiyesi olarak bilinen düzenleme⁴ Genelkurmay Başkanlığı Stratejik Dönüşüm Dairesince hazırlanmıştır. Dairenin başkanını halen darbe girişiminin ana çatı davasında

3. Örneğin 1994 yılında Kara Harp Okulu’ndan mezun olan 89 subay Kara Harp Akademisi’ni kazanmış ve bu kurmay subayların 66’sı (yüzde 74’ü) 15 Temmuz darbe girişiminde aktif olarak yer almıştır. Kara Kuvvetleri personelinin kurmay niteliği ihraç listelerinde belirtilmediği için kurmay subaylara ait net rakamlara ulaşamamaktadır. “TSK’ya Adım Adım Sızmışlar! Meğer Planları...”, *Vatan*, 6 Mart 2017; Ayrıca mülakat yapılan emekli personel 1994 yılı mezunlarının harp akademilerine kabulü ve maaş avantajı olan Türkiye dışındaki görevlere atanmada ayrıcalık gördüğünü ifade etmektedir. Kara Harp Okulu’nun 1990 yılı mezunlarının kurmay olanları da 2014 yılı Yüksek Askeri Şurası’nda çoğunlukla general yapılmıştır. Bu kişiler 15 Temmuz darbe girişimine katılmaları nedeniyle tutuklanmış ve ihraç edilmiştir.

4. Mehmet Tezkan, “İşte FETÖ’nün Siyasi Ayağı”, *Milliyet*, 9 Mart 2017.

yargılanmaktadır. Albayların “tırpanlanması”nın ana hedefi ordunun etkinliğini artırmak değil karargahlarda kritik noktaları ele geçirmek isteyen FETÖ’nün örgüte mensup olmayan adayları tasfiye etmesidir.

Komuta kontrol ile ilgili ikinci husus ise FETÖ üyelerinin elektronik ortamda hazırlanan yazılarla 15 Temmuz darbe girişiminde olduğu gibi birlikleri hareketlendirebilecek kabiliyete kavuşmasıdır. Bir yazılı emri gizlenmiş bir amaca yönelik yazma yetkisinin amacı FETÖ önceliklerine uygun şartların yaratılması olabilir. Örneğin daha sonra ismi Kurumsal Dönüşüm Şube Müdürlüğü olarak değiştirilen Kara Kuvvetleri Kuvvet Geliştirme Dairesinin, bir komutanı yeterince bilgilendirmeden “komutan adına” veya “komutan emri” ile yazı kaleme alması mümkündür. Aynı şekilde bu şubenin müdürü de İstanbul ve Akıncı merkezli darbe girişimi nedeniyle tutuklanmış ve TSK’dan ihraç edilmiştir.⁵ Ayrıca “sıkıyönetim emri” şeklinde yayımlanan yazı FETÖ üyelerinin TSK komuta sistemini nasıl ele geçirdiklerinin göstergesidir. Önceden tespit ve koordine edilen askeri birlikler “yasal” olarak uygun kanallardan sıkıyönetim emrini yayımlayabilmişlerdir. O halde komuta kontrol sistemi FETÖ’nün yasa dışı ve yetkisiz müdahalelerine karşı zayıf kalmıştır. Başka bir deyişle komuta sistemi TSK’yı hareketlendirme ihtimali olan yasa dışı girişimleri engelleyebilecek kontrol sistemini tesis edememiştir.

Son olarak TSK’nın komuta kontrol sisteminin FETÖ tarafından tüm silahlı kuvvetleri ele geçirmek için detaylı araştırıldığı anlaşılmaktadır. Eğer örgütün gündemi ve istihbarat servisleriyle ilişkileri dikkate alınırsa TSK’nın askeri girişimlerinin engellenmiş olabileceği, en azından engellenebileceği iddia edilebilir. Diğer istihbarat servislerinin dahil kanıt olmaksızın bir iddia olarak kalsa da böyle bir ihtimal kaygı nedeni

5. “Eski Albay Muzaffer Düzenli: Akıncı’ya İş Yemeği Meselesiyle Çağrıldım”, NTV, 8 Haziran 2017.

olup gerekli tedbirlerin alınmasını gerektirir. 15 Temmuz darbe girişimi FETÖ'nün kapasitesinin bir sonucu olabilir ancak özellikle tutuklanan generallerin sayısı dikkate alındığında 15 Temmuz öncesi kritik kadroları işgal eden FETÖ üyelerinin başka ne gibi faaliyetler yürüttüğü konusu müphem kalmaktadır.

Sonuçta 15 Temmuz darbe girişiminin komuta kontrol üzerindeki esas tahribatı “çok taraflı güven erozyonu”dur. Halkın TSK'ya olan güven kaybının yanında savcılarının emre itaat duygusu ile hareket eden tüm personel ile ilgili işlem başlatması nedeniyle ast personel üst kademelerden gelen her emri sorgulamaya başlayabilir. Bu durum ciddi riskler barındırmaktadır. Gerçek bir tehdit durumuna yönelik verilmesi gereken tepki bir darbe girişimi olarak algılanabilir. Bu nedenle bir sistem kurulması gereklilik haline gelmiştir. Doğal olarak muharebe etkinliği güven ile doğrudan ilintili olup etkin bir komuta kontrol sisteminin kurulmasını gerektirmektedir.

Personel Fonksiyonu

FETÖ, TSK'nın personel departmanlarına diğer birimlere oranla daha fazla yoğunlaşmıştır.⁶ Personel departmanları terfi, atama, askere alma, personel seçimi, sicil ve personel temini gibi önemli faaliyetlerin planlandığı ve icra edildiği birimlerdir. Bir dereceye kadar söz konusu departmanlar komutanların dahi erişim sağlayamayacağı dijital şekilde yürütülen değerlendirme parametrelerine önerilerde bulunma inisiyatifine sahiptir. Böylece tekliflerinin kabul edilebilmesi için mevcut parametrelerin bir kısmını gizleme, diğerlerini ise öne çıkarma imkanları olabilir. Bu nedenle hassas olan personel prosedürleri TSK'nın muharebe etkinliğini doğrudan etkileyecek şekilde manipüle edilebilir.

FETÖ'nün önemli faaliyetlerinden biri askeri okullara öğrenci alımlarında başvuruları ve adayları inceleyen mülakat komisyonlarını da ken-

disinin oluşturmasıdır. Bu komisyonlar personel departmanları tarafından seçilerek kurulmuş ve FETÖ mensuplarının seçilmesini sağlayacak şekilde örgüte bağlı asker şahısların çoğunluğuna terk edilmiştir.⁷ Ayrıca FETÖ üyeleri göstermelik bir biçimde tarafsızlık ve nesnellik ilkelerini öne çıkarmak amacıyla komisyonların üye sayısını beşe çıkarmış, aday öğrencilerin komisyon seçimini torbadan kura sistemine bağlamış ve komisyon üyelerinden ikisinin kurmay subaylar arasından seçilmesini sağlamıştır. FETÖ üyelerinin çoğunlukla yerleştirildiği komisyonların karar alma süreçlerinde alınan tüm önleyici tedbirlerin de aslında sadece bir görüntüden ibaret olduğu söylenebilir.

15 Temmuz darbe girişiminin komuta kontrol üzerindeki esas tahribatı “çok taraflı güven erozyonu”dur.

Atama stratejisi FETÖ karşıtı ve Anayasa'ya sadakatle bağlı personel yerine uygun örgüt üyesinin kritik kadroları işgal etmesi üzerine kurgulanmıştır. Ayrıca FETÖ üyeleri kendilerini komutanlara tanıtabilecek veya komutanların günlük rutinlerini sürekli takip edebilecek şekilde atamıştır. Askeri ataşelik ve NATO başta olmak üzere Türkiye dışındaki daimi görevler kritik öneminin yanı sıra yüksek getiri ve himmet ödemesi düşünceleriyle FETÖ üyelerine “ihvan” edilmiştir. Öte yandan sicil kayıtları örgüt üyelerince sıkı kontrol altına alınırken erken terfiler veya özlük haklarının askıya alınması gibi alanlarda kayırmaların önü açılmıştır. Haksızlığa uğrayan personelin başvurabileceği askeri mahke-

6. “FETÖ TSK'yı Nasıl Ele Geçirdi?”, *Yeniçağ*, 29 Temmuz 2016.

7. İsmail Hakkı Pekin, “Mülakat Komisyonları FETÖ Militanlarından Oluşuyordu”, TRT Haber, 5 Ağustos 2016.

melere FETÖ üyesi hukukçular ve kurmay subaylar atanırken esasen nitelikli olan personelin talepleri boşa çıkarılmıştır.⁸

FETÖ'nün personel departmanlarındaki egemenliği niteliksiz personelin temini, terfisi, ataması ve ödüllendirilmesi ile sonuçlanmıştır. Kısıtlı kapasitesi olan örgüte ait subaylar birlikleri komuta etmiş, ayrıcalıklardan yararlanmış ve üst kademelerin zihnine önemli mevkilere seçilmeleri hasebiyle yetenekliymiş gibi sunulmuştur. Bu nedenle FETÖ üyeleri lehine yapılan ayrımcılık TSK'nın geniş alana yayılmış kabiliyetler zincirini liyakat sahibi olmayan subaylara emanet ederek muharebe etkinliğini zayıflatmıştır.

Askeri İstihbarat

Askeri istihbarat iki ana fonksiyon altında incelenebilir: İlki muharebe istihbaratı olarak isimlendirilen ve hareket planlama, brifing ve harita çalışmalarını kapsayan zahmetli bir süreci ifade eder. İkincisi de devlete bağlılık kapsamında personel güvenilirliğine odaklanan istihbarata karşı koymadır. Muharebe istihbaratı Karargah'ın ağır yükü altında "sıradan" subaylara yönlendirilirken istihbarata karşı koyma görevleri örgüt tarafından yönlendirilen personel departmanlarınca FETÖ tasfiyelerinin önüne geçmek ve karşıt personeli tasfiye etmek için Gülen müntesipleri arasından seçilmiştir. Bu stratejinin en önemli sonucu istihbarata karşı koyma adı altında suçlu olmayan personele Ergenekon, Balyoz ve casusluk davaları yanında kumar oynama, ahlaksızlık ve ihanet gibi ithamlar yöneltmek olmuştur.

Harekat Kabiliyeti

TSK'nın harekat kabiliyeti son dönemlerde FETÖ mensubu kurmay subaylar tarafından kontrol edilmiştir. FETÖ üyelerinin terörizmle mücadelede engel olmaları veya Türkiye'nin çıkarlarına aykırı girişimlerde bulunmalarına dair yanıtlar halen belirsizliğini korumaktadır. Öte yandan Manisa'da

14 FETÖ üyesini evinde saklayan iki PKK'lının tutuklanması, PKK-FETÖ bağlantısını ortaya koyabilecek ve TSK'nın muharebe etkinliğini olumsuz yönde etkileyecek emareler olarak algılanabilir.⁹ Ayrıca 15 Temmuz darbe girişimi esnasında iki terör örgütünün iş birliğinin en büyük göstergesi ise üzerinde anlaşılan pazarlıklar çerçevesinde PKK'nın eylemsizliğidir.¹⁰

Diğer bir önemli husus da 15 Temmuz darbe girişiminde FETÖ üyelerinin seçkin birlikleri işgal ettiğinin ortaya çıkmasıdır. Bu çerçevede özel kuvvetler, hava kuvvetleri ve kara havacılığın pilot kadrolarının önemli bir kısmının FETÖ üyesi olduğu ihraç listelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca deniz ve deniz piyade personelinin bir kısmı darbeye iştirak etmiştir. 15 Temmuz gecesi Türkiye'nin deniz gücünün yüzde 70'ini oluşturan 29 gemi saat 21.00 itibarıyla denize açılmıştır.¹¹ Deniz kuvvetlerinin çoğunlukla kurmay subayları terör tehdidi iddiasıyla personeli göreve çağırması ve Türk karasularında seyretmiş ve çıkarmıştır. İlave olarak FETÖ üyeleri 15 Temmuz gecesi 35 uçak, 37 helikopter, 246 tank ve zırhlı personel taşıyıcıyı farklı noktalara sevk edebilmiştir. Öte yandan TSK darbe girişimine katılan personel sayısını 8 bin 651 olarak açıklamıştır. Ancak bu rakamın içinde darbeden habersiz olup tatbikat ve terör eylemine karşı tedbir bahanesiyle birliğine intikal eden personel de bulunmaktadır. Buna binaen bir kısım personel mahkeme veya savcılık tarafından salıverilmiş ve tutuksuz yargılama cihetine gidilmiştir.¹²

Ortaya konulan resim FETÖ'nün TSK'yı hareketlendirme, durdurma, teçhizat ve hareketini manipüle etme kabiliyetinde olduğunu göstermektedir. Harekat planlaması yapan ve icra eden

9. "FETÖ-PKK İşbirliği Böyle Deşifre Oldu", *Sabah*, 22 Şubat 2017.

10. Mehmet Tezkan, "Darbeyi PKK Bile Biliyormuş", *Milliyet*, 8 Eylül 2016.

11. Mesut Hasan Benli, "Askeri Gemilerin Yüzde Yetmişi Darbeye Katıldı", *Hürriyet*, 15 Ocak 2017.

12. Tutuklanmış birçok askerin tatbikat veya DEAŞ tehdidi nedeniyle göreve çağrıldıkları iddiası mevcut olup sarf edilen ifadeler mahkemeler tarafından kanıtlar istikametinde değerlendirilecektir.

8. Yavuz Selim Demirağ, "Askeri Mahkemelerin Kaldırılması", *Yeni Çağ*, 21 Nisan 2017.

kurmay subaylarla ilgili bulgular ışığında örgütün TSK tarafından alınan kararlardan haberdar olduğu iddia edilebilir. Örgütün PKK ve yabancı istihbarat servisleriyle bağlantısına yönelik bulgular da hassas bilgilerin sızması olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

FETÖ'nün Muharebe Etkinliği Üzerine Yıkıcı Etkisi

FETÖ'nün TSK'nın muharebe etkinliği üzerine belirgin etkisi gerekli kabiliyetten uzak ve niteliği düşük üyelerini muhtelif kadrolara yerleştirerek askeri planlama ve icraları olumsuz etkilemesinde görülmüştür. General ve kurmay subayların sadakat, çalışkanlık ve dürüstlüklerine yönelik pozitif ön yargıları sonucu FETÖ, komutanlara yakın ve terfisi kolay kadrolara sızmayı başarmıştır. Aynı zamanda örgüt generallerin özel karargah personeli olarak kendi üyelerinin atanmasını sağlamış, böylece hem gelişmeleri takip etmiş hem de generalleri kontrol altında tutmuştur. Bu nedenle FETÖ'nün sıkı markajı altında TSK'nın kabiliyetlerinin –gelişmeler ve muhtemel angajmanlar gibi hususlarda– bilgi manipülasyonuna maruz kalması mümkün hale gelmiştir. TSK'nın personel, istihbarat ve hareket fonksiyonlarına yönelik bulgular muharebe etkinliğine FETÖ'nün olumsuz etkilerinin olabileceğini göstermektedir.

Bilinçli olarak yaratılmış ihanet sistemi, FETÖ üyelerinin Türkiye'nin çıkarlarından ziyade örgütün önceliklerine “hizmet” etmeleri sonucunu doğurmuştur. Neticede TSK'nın 2000'li yıllardan sonra muharebe etkinliğinin gerçek kabiliyetleri yerine bazı durumlarda FETÖ'nün olurlarına bırakılmış olduğu iddia edilebilir. Dahası 15 Temmuz darbe girişimi devlete sadık personelin güven ve psikolojisini olumsuz etkileyerek muharebe etkinliğini erozyona uğratmıştır. Buna binaen AK Parti hükümetinin darbe girişimine itibar etmeyerek devletine sadık kalmış askerine sahip çıkması, güven aşılması, güvendiğini hissettirmesi ve ön yargıya sahip olmadığını göstermesinin büyük önemi vardır.

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SONRASI AK PARTİ HÜKÜMETİNİN DÜZENLEMELERİ VE TSK'YA ETKİLERİ

Onarım süreci olarak adlandırılabilir 15 Temmuz sonrasının ana hedefi ilk olarak 1980'lerden bu yana TSK'ya sızarak darbeye kalkışanlarla birlikte FETÖ'nün uyuyan hücrelerini de tasfiye etmektir. Ayrıca Erdoğan ve AK Parti karşıtlığı ile fırsatı değerlendirip darbeye destek veren diğer şahısların tespit ve yargı süreci de başlatılmıştır.¹³ Bu süreç TSK ve diğer devlet kurumlarından tüm FETÖ üyelerinin ihracına yansımıştır. TSK'ya sızan ve farklı kademeleri işgal eden FETÖ üyelerinin ihracın yanında terör suçundan yargılanmasının da önü açılmıştır. Öte yandan darbe girişiminin hemen sonrasında ilan edilen olağanüstü hal (OHAL), onarım sürecinin Anayasa ve kanunlara uygun yapılmasını gerekli kılmaktadır. Hükümetin bu kapsamda ilk tepkisi 16 Temmuz 2016 tarihinde 2 bin 839 askerin yakalanması ve yargı mercilerine çıkarılması olmuştur.¹⁴

Bu dönemin en belirgin özelliği TSK'nın içinden geçtiği kırılğan süreçtir. Ayrıca Ergenekon ve Balyoz yargılamalarından sonra 15 Temmuz'da da tecrübe edilen olaylar kurumsal hassasiyeti daha da artırmaktadır. Toplum nezdinde güven kaybı yaşanmış ve darbe girişiminin yaşattığı terörün TSK'nın haletiruhiyesine olumsuz yansımaları olmuştur. Bu nedenle TSK kendisini rehabilite edebileceği bir döneme girecektir. Bu çerçevede ordu toplumun güvenini yeniden kazanırken yeniden kurumsal yapılanmasına öncelik verecektir. Ancak her şeyden önce TSK hükümetin himayesinde muharebe etkinli-

13. Burhanettin Duran, “FETÖ Tasfiyesinde İki Kritik Husus”, *Sabah*, 23 Temmuz 2016.

14. “Başbakan Yıldırım'dan Açıklama: Kalkışma Bastırıldı, 161 Şehit Var”, NTV, 16 Temmuz 2016.

ğini artırma ve bu doğrultuda gerekli tedbirleri alma ihtiyacı duyacaktır.

Komuta Kontrol

Bu bölüm önceki bölümde incelenen komuta kontrol, personel, askeri istihbarat ve hareket fonksiyonlarının durumunu muharebe etkinliği kapsamında 15 Temmuz sonrası alınan tedbirleri inceleyecektir. Ayrıca alınabilecek ilave tedbirler analiz edilecektir.

Hükümet TSK'nın ve Türkiye'nin savunmasının yeniden yapılandırılmasını demokratik sivil kontrol çerçevesinde 15 Temmuz'un hemen ardından başlatmıştır. Bu bağlamda 15 Temmuz sonrası yayımlanan kanun hükmünde kararnameler (KHK) komuta yapısı ve askeri yapıda büyük değişiklikler getirmiştir. 668 numaralı KHK (27 Temmuz 2017) Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığını –Emniyet Genel Müdürlüğü gibi– İçişleri Bakanlığına bağlamış, kriz ve savaşlarda her iki unsurun alabileceği askeri görevleri istisna olarak göstermiştir. Bu düzenleme askeri vesayetin zayıflatılması istikametinde devrimsel niteliktedir. 669 numaralı KHK (31 Temmuz 2016) ise kuvvet komutanlıklarının Milli Savunma Bakanlığına (MSB) bağlanmasını ayrıntılı olarak düzenlemiş ve personel politikaları üzerinde devrimsel değişiklikler yapmıştır. Esasen 15 Temmuz sonrası yaşanan değişim Batı ordularının sivil kontrol ve etkinlik bağlamında askeri düzenlemeleri ve gelenekleri ile paralellikler göstermektedir. MSB süratle üst düzey kadrolarının bir kısmını askerden arındırarak sivilleştirilmiş ve karargahını yeniden yapılandırmıştır. Uzun yıllardır tartışılan ancak askeri karar vericilerin olumsuz yaklaşabileceği TSK'nın dönüşümü konusu alınan kararlarla önemli aşamalar kaydetmiştir. Ancak bu dönüşümün devrimsel bir şekilde sürdürülmesi de gerekmektedir.

Anayasa değişikliklerinin komuta kontrol üzerindeki etkisi dikkate alınması gereken bir diğer husustur. Askeri yargı hariç tutulduğunda

değişiklikler TSK ile ilgili doğrudan bir yapısal değişiklik getirmese de genelkurmay başkanı ülke savunmasının sağlanmasında cumhurbaşkanına karşı sorumlu anayasal bir otorite olarak tanımlanmıştır. Ancak 15 Temmuz sonrası yayımlanan KHK'lar milli savunma bakanını tüm kuvvetlerin amiri haline getirmiştir. Bu nedenle kuvvet komutanlıklarının sevk ve idaresinde çift başlılık söz konusudur. Genelkurmay Başkanlığı istihbarat ve hareket planlama alanlarıyla sınırlanırken MSB'ye tam sorumluluk yüklenmesi bir çatışma alanı olmaya adaydır. Bu nedenle stratejik seviyede komuta kontrolünün düzenlenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Merkezi bir karargah ve entegre edilmiş kuvvet yapısı devrimsel bir savunma reformu kapsamında ele alınmalıdır. Aynı reform süreci orta ve alt seviyedeki askeri yapı için de dikkate alınmalı, TSK'nın askeri angajmanlarda esnek ve akıllı düşünmekten muharebe etkinliğine yönelik kapasite sahibi olmaya kadar farklı alanların göz önünde bulunduğu bir süreç yönetimi bağlamında reforma tabi tutulması gerekmektedir.

Personel Fonksiyonu

15 Temmuz sonrası 27 Temmuz, 30 Temmuz, 2 Eylül, 7 Eylül, 29 Ekim, 22 Kasım, 6 Ocak, 7 Şubat ve 29 Nisan olmak üzere dokuz dalga halinde tedbir alınmıştır. Bu KHK'ların her birinde darbe girişiminde rolü olan subay ve astsubayların TSK'dan ihracı yapılmıştır. 667 sayılı KHK (23 Temmuz 2016) Jandarma ve Sahil Güvenlik ile ilgili alınacak kararları İçişleri Bakanlığına devrederken MSB'ye personel ihracı konusunda yetki vermiştir. 668 sayılı KHK (27 Temmuz 2016) 149 general, 1.099 subay ve 436 astsubayın TSK'dan ihracına yönelik ilk listeyi duyurmuştur.¹⁵

İhraçların başlaması sonrası ilk olarak 8 Eylül'de Genelkurmay Başkanlığı, TSK personelinin mevcuduna yönelik rakamları resmi sitesinde açıklamıştır. Verilen rakamlara göre TSK'da kara,

15. 668 no.lu Kanun Hükmünde Kararname, 27 Temmuz 2017.

hava ve deniz kuvvetlerinde 351 bin personel hizmet vermektedir. TSK personelinin 206'sı general, 29 bin 949'u subay, 67 bin 476'sı astsubay, 48 bin 879'u uzman erbaş, 15 bin 888'i sözleşmeli personel ve 188 bin 611'i de yükümlü askerden oluşmaktadır. Ayrıca TSK'nın yüzde 46'sının profesyonel, yüzde 54'ünün ise yükümlü olduğu açıklanmıştır. Bu rakamlar 2016 yılı Mart ayı rakamlarıyla karşılaştırıldığında daha önce 325 olan general sayısında yüzde 38 ve 32 bin 451 olan subay sayısında yüzde 8 eksilme olduğu görülmektedir. Diğer rütbelerde büyük bir değişim yoktur. Elde edilen son rakamlara göre muhtelif rütbede 7 binden fazla asker tutuklanmış, 2017 yılı Mart ayı rakamlarına göre 6 bin 511 asker ihraç edilmiştir.¹⁶

Personel temin sistemi ve eğitimi FETÖ'nün tesis ettiği etkinlik nedeniyle darbe girişimi sonrası reforma tabi tutulan diğer bir alandır. MSB tüm kategorilerdeki (öğrenci, subay, astsubay, uzman erbaş, sözleşmeli memur ve diğer) personel temininin sorumluluğu ve yetkisini bütün kuvvetlere hitap edecek Personel Temin Dairesi kurarak üstlenmiştir.¹⁷ Emekli askerler arasında istihbarat teşkilatı ve güvenlik kuvvetlerinin teyidi ile güvenilir olanlar tespit edilmiş ve mülakat komisyonlarında görevlendirilmiştir. Temin süreci fiziksel yeterlilik, sağlık durumu, akademik başarı ve güvenilirlik kapsamında objektif kriterler üzerine inşa edilmiştir. Güvenilirlik terör örgütleriyle iltisak, suç kaydı, ahlak, dürüstlük ve sadakat gibi hususlar ön plana çıkarılarak geniş spektrumda kriterler üzerinden yapılan istihbari araştırmaya dayandırılmıştır. FETÖ'nün TSK'ya tekrar sızma girişimlerinde bulunabileceği değerlendirilmiş ve personel temininde hassas davranılmıştır. Zorluklar ve yoğun temin faaliyetlerine rağmen MSB personel ihtiyacına yönelik süreci

başarıyla işletmiş ve personel alımlarına başlamıştır. Ayrıca başka grupların TSK'ya sızma girişiminde bulunabileceği de bir risk olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Anayasa'ya ve devlete sadakatin personel temini için esas olması hususu ön plana çıkmaktadır.

FETÖ askeri okullarda kendi üyeleri lehine ayrımcılık yaparken devlete sadık öğrenciler üzerinde baskı kurmuştur.

15 Temmuz sonrasında eğitim MSB için diğer sorun alanlarından biri olmuştur. FETÖ, askeri okullarda kendi üyeleri lehine ayrımcılık yaparken devlete sadık öğrenciler üzerinde de baskı kurmuştur. Birçok öğrenci okuldan ayrılmaya zorlanmış ya da disiplin yaptırımlarıyla okullarından ilişkisi kesilmiştir. Ayrıca 15 Temmuz öncesi kuvvet komutanlıklarının personel eğitim ve öğretimine doğrudan angaje olduğu; bu kapsamda askeri liseler, astsubay meslek yüksekokulları ve harp okullarının kuvvetlere bağlı olduğu görülmektedir. Öte yandan harp akademileri Genelkurmay Başkanlığı çatısı altında faaliyet yürütmüş, kara, hava ve deniz harp akademilerinden teşkil edilmiştir. Bu nedenle genel olarak eğitim programları ve personel eğitim politikalarının kuvvet komutanlıkları seviyesinde dağıtılmış olduğu görülmektedir. 669 sayılı KHK ile Milli Savunma Üniversitesi (MSÜ) kurulmuş, rektörlüğüne sivil bir akademisyen atanmış, dağıntık sistemin önüne geçilmeye çalışılmış ve askeri liseler kapatılırken personel temini üzerinde merkezi kontrol oluşturulmuştur.¹⁸

Bu analizin hazırlanması esnasında kendileriyle mülakat yapılan emekli askerler, MSÜ fikri-

16. "Bakan Işık TSK'dan İhraç Sayısını Açıkladı", En Son Haber, 17 Mart 2017, <http://www.ensonhaber.com/bakan-istik-tdskdan-ihrac-sayisini-acikladi-2017-03-17.html>, (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2017).

17. Personel temini 15 Temmuz öncesi kuvvet komutanlıklarının yetkisindeyken 668 sayılı KHK yetkiyi MSB'ye vermiştir.

18. 669 no'lu Kanun Hükümünde Kararname, 31 Temmuz 2017.

nin subaylar arasında uzun yıllardan bu yana arzulandığını ve harp okullarının müfredatının sorunlu bir alan olduğunu dile getirmişlerdir. Bir zamanlar harp okullarında “sistem mühendisi” olarak eğitim görmüş subaylar birlik yönetiminin gereklerini karşılayamamıştır. Söz konusu sistem mühendisleri askeri görevleri yerine kişisel kariyerlerine odaklanmıştır. Bu nedenle yeniden düzenlenecek müfredatın subay ve astsubayların birlik komutanlığı gibi kendi alanlarının gerektirdiği mesleki eğitime öncelik vermeleri gerekmektedir.

15 Temmuz darbe girişimi –üzerinde farklı görüşler olan– bir riski daha gündeme taşımıştır. Darbe esnasında öğrenci olan TSK personelinin FETÖ ile muhtemel irtibatı nedeniyle hükümet tarafından okullarıyla ilişkisi kesilmiş ve üniversite sınavlarında aldıkları notlara göre farklı sivil okullara kayıt yaptırılmaları sağlanmıştır.

Askeri liseler 1980’lerden bu yana hassas bir konu olarak değerlendirilmiştir. Sorun askeri liselerin kapatılmasının muharebe etkinliğine etkisinin ne olacağını ortaya konmasıdır. Ancak bu adımın muharebe etkinliğine bir etkisinin olmadığı hususunda kendisiyle mülakat yapılan personel fikir birliği içerisindedir. Askeri liseler kendini adanmış, jargon ve nosyon kazanmış bir nesil yetiştirmek için uygun olsa da muharip personel ihtiyacının karşılanmasına etkisinin olmadığı bir gerçektir.¹⁹ Genel kanının tersine mülakatta bulunan personel harp okulları ve meslek yüksekokullarında ayrıntılı meslek programları uygulanmasının önemini vurgulamış ancak askeri liselere yönelik romantik düzeyde özlemin de altını çizmiştir.

Eğitim alanında yaşanması muhtemel en belirgin sıkıntılardan biri de askeri eğitim sisteminin dönüşümünden ziyade ihraç edilen personelin yerinin kısa vadede sayısal ve niteliksel olarak doldurulmasıdır. Nitelik kazandıracak eğitim alan personelin nitelik gerektiren kadroları kısa

sürede doldurması mümkün görünmemektedir. Okullarıyla ilişkisi kesilen tüm harp okulu öğrencileri dikkate alındığında, öğrencilerin temini ve eğitimini müteakip en az dört yıllık bir sürecin beklenmesi gerekmektedir. Ayrıca öğrenciler mezuniyet sonrası düşük rütbeli personel olarak kıtalara atanacaktır. Dolayısıyla orta ve üst kademe nitelikli askeri personelin miktarında eksiklikler olabilecektir. Eğer Türkiye bir güvenlik sorunuyla karşılaşmazsa mevcut personel rakamları yeterli görünmektedir. Ancak ülkenin konvansiyonel olan/olmayan ciddi tehditlerle karşılaşması yüksek ihtimal olup personel temini ve yetiştirilmesinde yaşanabilecek aksaklıkların muharebe etkinliğine olumsuz sonuçları olabilecektir. Eğitim süresinin optimum derecede kısaltılmasının yanı sıra yetenekli ve güvenilir emekli personele tekrar TSK’da görev alma imkanı tanınması da kısa vadede alınabilecek tedbirler olabilir.

Eğitim yanında MSB terfi ve atamalarda son sözü söyleme ile de yetkilendirilmiştir. General seçimi stratejik bir tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak vazgeçilmez olan husus liyakati olan personelin seçilmesidir. Mülakatta bulunan emekli personel 15 Temmuz öncesi general terfilerinin isabeti ile ilgili şüphelerini dile getirmiştir. Ancak genel kaygı 15 Temmuz psikolojisi ile belirgin ideolojik ve dini toplumlardan alınan referanslara itibar edilmesidir. Nitekim bir generalin dış topluluklara minnet ve sadakat hissiyle bağlanmasının tehlikeleri görülmüştür. Terfi süreci MSB kontrolünde olması nedeniyle adil, şeffaf ve liyakate dayalı tercihlerin gelecekte gücü elinde tutacak generallerin seçiminde öne çıkması gerekmektedir.

MSB’nin onay bağlamında uhdesine aldığı atamalar her askerin ailesine etkisi oranında moralini etkileyebilecek bir husustur. 669 sayılı KHK’nın 35. maddesi gereğince MSB bünyesine aldığı tüm kuvvetlerin atamalarının nihai onay makamıdır. Ayrıca bakan inisiyatifıyla doğrudan atamalar da yapılabilmektedir. Esasen demokratik normlar atamalar üzerinde böyle bir sivil kon-

19. Merve Seren, “Askeri Liseler Tartışması”, Aljazeera Türk, 16 Ağustos 2016.

trolü gerekli kılmaktadır. Ancak 15 Temmuz sonrası geçiş süreci nihayete ermekte ise de ilgili kadrolara uygun personelin bulunması ve atanması zorlu bir süreç haline gelmiştir. Müteakip yıllarda personel temini ve yetiştirilmesine paralel olarak azalan bir grafikte personel atamalarının personel-kadro uyumu kapsamında iyi istikamete evrilmesi beklenmelidir. Öte yandan atamaların zamanlaması ve yönteminin tekrar düzenlenmesinde muharebe etkinliği bakımından fayda görülmektedir.

Atamaların kış aylarında hazırlanması, Nisan veya Mayıs aylarında ilanı, Haziran ve Temmuz aylarında uygulanması hususunun fayda ve mahsurunun incelenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde general terfilerinin de Ağustos ayının ilk haftası karar altına alınarak okulların yaz tatiline ve askeri personel eşlerinin atama dönemlerine denk getirilmesi aile düzeni açısından doğru bir uygulamadır. Ancak terörle mücadele gibi Türkiye için hayati risklerin yoğun olarak tecrübe edildiği yaz aylarında personelin atama nedeniyle dolanımının fazla olması bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle atama ve terfilerin topluca, aynı anda ve yaz döneminde yapılması hususu analiz edilebilir. Özellikle kış aylarında okulların ara tatilleri gibi dönemlerden de faydalanılabileceği gibi atama ve terfilerin farklı zaman dilimlerine yayılması dikkate alınmalıdır. Muharebe etkinliğinin miadı olan bir faaliyet değil süreklilik arz eden bir gereklilik olduğu, atama ve terfilerin muharebe etkinliğinin bağımlı değişkeni mahiyetini taşıdığı değerlendirilmelidir. Sonuçta 15 Temmuz sonrası pragmatik ve düzenleyici dokunuşlarının personel fonksiyonu alanında devam ettirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Askeri İstihbarat

Karar vericileri askeri planlama dahilinde destekleyen askeri istihbarat TSK'da uzun yıllar ihmal edilen bir fonksiyondur. Modern ordular istihbarat karargahı ve haber toplama sistemleri teme-

linde etkin askeri istihbarat yeteneklerine sahiptir. TSK da birçok ordunun yapısal dönüşümünde görüldüğü gibi askeri istihbarat sistemini tesis etmiştir. FETÖ ilk bölümde tartışıldığı gibi daha çok istihbarata karşı koyma alanıyla ilgilenmiş, kendi mensuplarını korurken örgüt karşıtı personelin tasfiyesine öncelik vermiştir. Muharebe istihbaratı ise yeterli haber toplama vasıtası temin edilemediğinden arzu edilen düzeyde gelişme göstermemiştir. Sinyal istihbaratını uhdesine alan Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) 2937 sayılı Kanun gereği asli bilgi kaynağı olmuş ancak taktik ve operatif seviyelere sağladığı destek doğal olarak mahdut kalmıştır. 15 Temmuz sonrası yapılan düzenlemeler personel güvenilirliğine yönelik tedbirler dışında askeri istihbaratın yapısında önemli bir değişiklik getirmemiştir.

15 Temmuz darbe girişimi öncesi MSB'nin personel güvenilirliğine yönelik bir kabiliyeti de mevcut değildir. Ancak Milli Savunma Bakanı'nın istihbarata karşı koyma literatüründe olmamasına rağmen "personel istihbarat" branşı kurulmasına yönelik niyetini açıklamış olması bir açılım niteliğindedir. Bu alanda asli ihtiyaç personelin güvenilirliğine yönelik olarak soruşturmalar bağlamında bilgi boşluklarının güvenlik kuvvetleri ve istihbarat teşkilatı ile koordinesidir. Bakanın niyeti MSB karargahı, tüm kuvvetler, savunma kurumları, asker alma dairesi ve diğer kurumlar dikkate alındığında yerinde görünmektedir. Bu nedenle istihbarata karşı koyma alanında yapılan acil bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak karşılaşılan sorun TSK'nın tüm istihbarata karşı koyma faaliyetlerinin koordine ve entegre edilmesidir. Ayrıca tüm kuvvetlerden ve ülkenin savunmasından sorumlu bir bakanlığın operasyonel, kabiliyetli ve intikal ettirebilir askeri istihbarat yeteneğine ihtiyaç duyduğu açık bir gerçektir. Genelkurmay Karargahı'nın benzer yetenekleri olduğu dikkate alındığında MSB uhdesinde kurulacak böyle bir oluşum karmaşaya neden olabilecektir. Bu nedenle 15 Temmuz sonrası askeri istihbarat alanında

yeni bir yaklaşım tespiti ön plana çıkmıştır. Muharebe etkinliği güçlü askeri istihbarat için reform niteliğinde bir girişimin başlatılmasını gerekli kılmaktadır.

Harekat Kabiliyeti

TSK'nın harekat kabiliyeti 15 Temmuz sonrası yok olmamış bilakis darbeye katılanların tasfiyesi ile artmıştır. Türkiye'nin arınma döneminde PKK ve DEAŞ'la mücadelede askeri kapasitesi insan gücü, subay durumu ve caydırıcılık kapsamında azalmamıştır. Fırat Kalkanı Harekatı'ndaki performansı ile PKK'ya yönelik gerçekleştirdiği operasyonlar Türkiye'nin tehditlere karşı kabiliyeti ile ilgili güçlü işaretler vermektedir. Ayrıca icra edilen söz konusu operasyonlar darbe girişimi sonrası TSK'nın moral ve motivasyonunun artırılması için fırsat sunmaktadır.

Tek bir şahsın tüm TSK'yı sabote etme ihtimali nedeniyle FETÖ üyelerinin ihraçlarının muharebe etkinliğini olumsuz etkilemesi mümkün görünmemektedir.

Terörle mücadele ve Fırat Kalkanı Harekatı'nın başarı hikayelerine rağmen özel kuvvetler, hava ve kara havacılık pilotları gibi belirgin alanlarda FETÖ üyesi personelin tasfiyesi nedeniyle nicelik bakımından zafiyetler mevcuttur. Bu alanda ilave düzenlemelerle gerekli tedbirler alınmalıdır. Örnek olarak emekli askerler ve belirli uzmanlık alanına sahip sivillerden faydalanmayı ön plana çıkaran bir seferberlik sistemi düzenlenmesi faydalı olabilecektir. Özel firmalar silahlı kuvvetlere rekabet koşulları altında hizmet sağlayabilir. Askeri personel muharebe ve muharebe destek görevlerine yönlendirilirken uygun kadroların sivilleştirilmesi dikkate alınabilir. Ancak her halükarda nitelikli personelin eğitimi ve operasyonel hale getirilmesi zaman alacaktır.

15 TEMMUZ SONRASI

TSK'NIN MUHAREBE ETKİNLİĞİ

15 Temmuz bütün Türkiye için olduğu gibi TSK için de bir travma olmuştur. 15 Temmuz sonrasında alınan tedbirler TSK üzerinde demokratik sivil kontrolün sağlanması için atılan elzem adımlardır. Bu çerçevede asli fonksiyonunun tüm tehditlere karşı harbe hazırlık ve muharebe olduğu dikkate alındığında TSK'nın yetenekleri demokratik normlar dahilinde geliştirilmelidir. Geçiş döneminde doğal olarak özellikle komuta kontrol ve personel anlamında zorluklar yaşanmıştır. Ancak karşılaşılan sorunların kısa dönemde üstesinden gelinmektedir. Komuta ve kontrol kabiliyetinin KHK ve Anayasa değişikliklerinin muhtemel çelişkileri dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi emir komuta birliği açısından gereklidir. Personel politikası Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Anayasal değerlere adanmışlık yanında liyakat ve performansa dayanmalıdır. Türk hükümeti dışındaki aktörlerin müdahaleleri önlenmelidir. Harekat kabiliyetinin kalifiye personel eksikliği nedeniyle olumsuz etkilenmesi söz konusudur ancak bu husus üstesinden gelinebilecek bir konudur. Askeri istihbarat etkili bir silahlı kuvvetler için yeniden yapılandırılmalıdır. Tek bir şahsın tüm TSK'yı sabote etme ihtimali nedeniyle FETÖ üyelerinin ihraçlarının muharebe etkinliğini olumsuz etkilemesi mümkün görünmemektedir.

SONUÇ: MUHAREBE HAZIRLIĞI VE ETKİNLİĞİ İSTİKAMETİNDE ATILABİLECEK ADIMLAR

15 Temmuz darbe girişiminden çok önceleri TSK'nın dönüşümüne yönelik bir konsensüs husule gelmiştir. 15 Temmuz sonrası TSK'nın reforma tabi tutulması için halen fırsatlar mevcuttur. Reform FETÖ'nün tasfiyesi kadar acil bir ihtiyaçtır. Türkiye PKK ve DEAŞ gibi tehdit

odaklarıyla angaje olması nedeniyle böyle bir reformun tehir edilmeden gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda hükümet bir taraftan güven tazeleme sürecini başlatırken diğer taraftan da TSK'nın reform kapsamında güçlendirilmesini öne çıkarabilir. Güçlendirme silahlanma, organizasyonel dönüşüm veya kapasite inşası şeklinde yürütülebilir.

Moral ve motivasyon materyal dönüşüm kadar önemlidir. Türk toplumu ve hükümetinin güveni en öncelikli konu haline gelmiştir. Halen TSK'nın yüzde 90'ının FETÖ üyesi olduğuna yönelik kanıt ve temele dayanmayan iddialarda bulunmaktadır. Bu söylemler muharebe gücünü kısa sürede yok edebilecek niteliktedir. TSK'nın mevcut personeli Anayasa'ya ve devlete

gerçekten bağlı kalarak darbe girişimine katılmamıştır. Söz konusu kadrolar darbe girişimine direnmiş, bir kısmı da FETÖ tarafından kurulan kumpasa maruz kalmıştır. Mülakatta bulunan emekli personel ülkede askere karşı oluşmuş olumsuz havadan etkilenmeleri nedeniyle emekli olduklarını, aksi halde emekli olma isteklerinin bulunmadığını ifade etmiştir. Bu nedenle TSK personelinin psikolojisi muharebe etkinliğinde belirleyici husus olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak muharebe etkinliğine yönelik düşük seviyeli direnç noktaları olsa da mevcut tehditlere mukabelede bulunulmasında sıkıntı ile karşılaşılmamıştır. Ancak daha iyi bir savunma sistemi için ilave tedbirler ise ayrıntılı planlama ve uygulama yoluyla alınmalıdır.

Türkiye, Cumhuriyet tarihinde ilk defa Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) kadrolarında yeşeren ve Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) adlı bir yapıda kendini bulan, örtülü ve dini karakterde bir yapının darbe girişimini tecrübe etmiştir. Söz konusu darbe girişimi öncesinde Fetullah Gülen'in ütopyik öğretilerini tesis etmek hedefi olan bir sivil-asker grup TSK'yu kısmen içeriden ele geçirmiştir. FETÖ'nün TSK'ya sızması ve 15 Temmuz darbe girişimi ile AK Parti'nin sonrasında aldığı tedbirler, Ortadoğu'da yaşanan kriz ortamında ordunun muharebe etkinliğini derinden etkilemiştir.

Bu çalışma TSK'nın merkezinde yer aldığı sorun sahalarının kapsamını ve hal tarzlarını inceleyecek, 15 Temmuz sonrası Türkiye'sinde sivil-asker ilişkilerinin dönüşümü ve harbe hazırlık durumu kapsamında muharebe etkinliğini ele alacaktır. Çalışmanın ana konusunu "FETÖ, TSK'nın muharebe etkinliğini ne kadar etkiledi?" ve "AK Parti hükümetinin son bir yıl içinde aldığı tedbirler TSK'nın muharebe etkinliğine nasıl bir etki yaptı?" soruları teşkil etmektedir. Bu maksatla TSK'nın 15 Temmuz sonrası süreçte dönüşümü de dikkate alınarak "komuta kontrol", "personel", "askeri istihbarat" ve "harekat" ile sınırlanan dört temel askeri fonksiyon üzerinde durulacaktır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org